

VLAD I. BONDRE¹, ROMÂNIA

Cuvinte cheie: sat, românesc, identitate, misionarism, preot.

Identitatea satului românesc de ieri și de azi. Realități misionare

Rezumat

În mediul rural, în vatra satului strămoșesc, omul a primit dintotdeauna cea mai frumoasă lecție de predare-asimilare a învățăturilor care îi pot garanta un loc stabil în calea fericirii și a veșniciei sale. Țăranul român a învățat că pământul pe care îl cultivă poartă semnele binecuvântării lui Dumnezeu, fapt transpus în legătura inseparabilă dintre viața și moartea sa: „pământ ești și în pământ te vei întoarce”. Acceptarea acestui acord involuntar pe care omul îl face cu glia strămoșească îl determină să prindă curaj pentru a crede că planul pe care Dumnezeu îl are cu el, acela de a fi moștenitor al lumii, este dintru început valabil.

¹ Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, Maramureș, România.

Keywords: village, romanian, identity, missionary, priest.

The Identity of the Romanian Village of Yesterday and Today. Missionary Realities

Summary

In rural areas, in the hearth of the ancient village, man has always received the most beautiful lesson of teachings that can guarantee him a stable place in the path of happiness and eternity. The Romanian peasant learned that the land he cultivates bears the signs of the blessing of God, transposed into the inseparable connection between his life and his death: „you are the earth, and in the earth you will return.” Acceptance of this involuntary agreement that man makes with the ancestral earth, leads him to take courage to believe that the plan with God has with him, to make him part of heaven, is valid from the beginning.

Identitatea satului românesc de ieri și de azi. Realități misionare

Scurs din preaplînul existenței, timpul este vectorul definitoriu al transformărilor ce au loc în vatra satului românesc. Sub tranziția tuturor proceselor de dezvoltare, mediul rural și-a schimbat înfățișarea de o manieră radicală. În acest context, țăranul român se vede pus în situația de a se numi pe sine un aspru evaluator al elementelor ce îl definesc, pentru ca, astfel, identitatea sa de fiu al pământului și păstrător al tradiției să rămână nealterată. Transpus în rolul de formator al vieții sale, contestă pornirile firii îndreptate spre tehnologie, deoarece aceste elemente virtuale se află într-o antiteză cu simplitatea, valoarea și religiozitatea care i-au fost insuflăte încă din pruncie.

Baza de date la care țăranul român face apel în permanență este redusă, dar el trăiește cu năzuința că simplitatea vieții sătești este un medicament împotriva viitorului tehnologizat și a efectelor nefaste pe care acesta le produce uneori. Ca urmare a bilanțului conștiinței sale, consideră că poate rămâne fidel firescului atâta vreme cât ceea ce face rămâne o garanție a idealului său definit prin: solidaritatea față de toți, credința în Dumnezeu și dragostea de patrie. Chiar dacă faptele lui se oglindesc în măreția scopului propus, el nu poate rămâne indiferent vicisitudinilor pe care societatea contemporană le aduce în prim-planul vieții sale și al urmașilor săi. Din acest motiv, trebuie să recunoască că ceea ce i-a fost dat în dar, identitatea sa de chip și asemănare cu Dumnezeu, poate fi ușor pierdută dacă nu va statornici în alegerile sale.

Paradoxal este faptul că omului nu îi este impus nimic. El poate rămâne strâns legat de mirosul plin de viață al satului sau se poate îndrepta spre un nou ideal, al liniilor orizontale ce aduc cu sine puține microfascicule din Adevăr. Planul pe care trebuie să-l urmeze este decizional: o legătură pe verticală cu Cerul sau un efemer zbor spre necunoscutul hologramic al lumii moderne. Nu trebuie omis faptul că, în alegerea pe care o va face, realitatea îi va demonstra că ea este pecetea care îi va governa viața, chiar dacă va opune rezistență. În acest context, lupta pe care o va duce pentru apărarea identității sale poate sta sub chipul unei cruciade prin care trebuie să-și elibereze sufletul de sub tensiunea contemporanului.

Supus presiunii de a hotărî calea pe care să meargă, țăranul român trebuie să încline spre Lumină, spre tot ceea ce aduce tihnă în viața lui, chiar dacă pretențiile vieții sale sunt limitate. Din șirul prea deselor dureri desprinse din traiul greu al vieții sale, el poate deveni biruitor, născând și făurind o spiță de neam ales, neînfricat și biruitor în fața vrăjmașului. Nașterea sa din cenușa războaielor i-a trezit dorința de a fi un om liber, căutând cu ardoare Adevărul. În acea năzuință de a se numi pe sine un liber-cugetător, „singurele luminișuri ale vieții țăranului român au rămas Biserica cu slujbele din ea, preotul din altar, Duminicile și zilele de sărbătoare”². Poate, în acea stare mărginită, el aflase ceea ce îi este de folos și

² Ion Agârbiceanu, *Preotul și familia preoțească: rolul etnic în satul românesc*, Sibiu, Editura Secției Biopolitice a Astei și a Institutului de Igiena Biopolitică, 1942, p. 37.

cine este cu adevărat.

În mediul rural, în vatra satului strămoșesc, omul a primit dintotdeauna cea mai frumoasă lecție de predare-asimilare a învățăturilor care îi pot garanta un loc stabil în calea fericirii și a veșniciei sale. Țăranul român a învățat că pământul pe care îl cultivă poartă semnele binecuvântării lui Dumnezeu, fapt transpus în legătura inseparabilă dintre viața și moartea sa: „pământ ești și în pământ te vei întoarce”. Acceptarea acestui acord involuntar pe care omul îl face cu glia strămoșească îl determină să prindă curaj pentru a crede că planul pe care Dumnezeu îl are cu el, acela de a fi moștenitor al lumii, este dintru început valabil. Pământul pe care divinitatea i l-a oferit omului, dar și înțelepciunea pe care acesta a primit-o pentru a-l cultiva, îl transpun în fața veșniciei despre care se crede că își are obârșia în mediul rural. Entuziasmul cu care țăranul privește pământul din care va rodi hrana lui cea de toate zilele demonstrează încă odată, că adevărata credință este izvorul tuturor bucuriilor vieții lui. Așadar, țăranimea s-a legat de poruncile lui Dumnezeu prin bucata de pământ pe care o avea de cultivat, nutrind mereu nădejdea că din marea Sa iubire, Tatăl va trimite ploi și căldură la vreme potrivită pentru ca toate să aibă un rost.

Cu toate acestea, adevărata legătură a țăranului român cu divinitatea se baza pe slujirea actului liturgic. Fiind un adevărat cugetător al acestei taine, el a înțeles că desăvârșirea lui are loc în măsura credinței în Dumnezeu, acea formă de trăire net superioară culturii sale. Dar, pentru a nu scăpa de sub egida înțelepciunii sale primordiale, țăranul român a fost nevoit să-și deschidă mintea pentru a cuprinde o parte din tainele lumii ce îi erau puse înaintea. Conștiința latinătății adânc înfiripată în ADN-ul țăranului român l-a impulsionat să preia inițiativa mântuirii sufletului său, să devină un fidel credincios în cele ale veșniciei. Drept urmare, din marea masă a oamenilor păcătoși s-au ridicat preoți râvnitori care doreau să împărtășească și celorlalți Legea cea Nouă a Evangheliei lui Hristos. Ridicarea lor la demnitatea de învățători, slujitori ai tainelor, confidenți și martori ai evenimentelor din viața comunității i-a determinat pe membrii comunității sătești să afirme că „preoțimea satului este un canal de scurgere în popor a ideilor mântuitoare, dar și organul de legătură între cultura națională care se înfiripa și șansele mari ce urmau să vină peste tot poporul”³.

Chivernisirea și păstrarea într-o stare nealterată a tainei hirotoniei demonstau vrednicia cu care preoții exercitau această misiune în vremurile în care mândria personală se exprima prin caracterul sfințeniei. În acel umblet nesfârșit după găsirea unui spațiu în care sufletul prigonit de năpastele vremurilor să-și găsească alinul, preotul satului a devenit un adevărat exemplu de nădejde pentru întreaga comunitate pe care o păstora. Slujba de duminică, cuvântul de învățătură pe care îl rostea și tainele pe care le săvârșea au trezit în ființa păstoriților o sete de cunoaștere „a ceea ce ochii nu pot vedea și mintea nu poate pricepe”. În acest context, preotul a devenit pentru întreaga comunitate un element cheie ce poate desluși granița dintre imanent și transcendent. Acest fapt a putut fi pe deplin împlinit, deoarece centrul învățaturii propovăduite de preot era reprezentat de Iisus Hristos. Deloc de omis este faptul că în acel spațiu care premerge cunoașterii și desăvârșirii

³ *Ibidem*, p. 53.

interioare, credința se exercita în forma ei cea mai pură. Țăranul credea cu adevărat că Hristos a murit și a înviat, fapt întărit de obiceiurile și tradițiile comunităților de creștini. În acest plan cadru al trăirilor interioare, încrederea în preot creștea de la o zi la alta, în măsura experienței pe care o dobânda, dar și în măsura în care el se făcea „toate pentru toți”.

Cu toate acestea, traiul preotului provenit din mare masă a țăranimii românești nu a fost deloc ușoară. Alături de condițiile mizere în care trăia uneori, el se confrunta și cu prigoanele zilnice care veneau din partea unora care încercau să infiltreze în mentalitatea lui politici și idei reformatoare asupra organizării vetrei satești. Acestor propuneri li s-au mai adăugat și alte piedici, care au fost socotite drept cele mai adânci ispite din viața unui cleric. Pe baza acestor criterii de impact negativ, urcușul și statornicia în bunăstare a preotului au fost în scurt timp eliminate de interesul meschin al unei societăți care se transforma de la o zi la alta și care avea să devină în scurt timp seculară. „Sfinția Ta să rămână la altar. Pentru celelalte trebi ale satului, aici suntem noi”⁴.

Acestei societăți nou apărute, preotul trebuia să-i facă față mânat de pretenția credincioșilor săi de a rămâne statornic în faptă și în cuvânt. Din nefericire, nu toți clericii au reușit să depășească obstacolul vremilor, unii dintre ei aflându-se în situația de a renunța la slujirea lor în favoarea unui trai mai bun sau al vieții de la oraș care promitea mai mult confort. Odată cu dezvoltarea proceselor cognitive prin apariția manualelor de teologie, mulți clerici s-au îndreptat spre seminarii și facultății, iar acest fapt i-a determinat să-și dorească să rămână într-un mediu cultural mult mai elevat. Pe acest fond apare și dorința soțiilor lor de a râvni la un trai mai decent, într-un spațiu menit să le ofere grație și eleganță. Deși poate fi considerat firesc, acest ultim aspect alimentează o situație extrem de delicată. În vatra satului românesc, familia preotului era considerată *optimum exemplum*, un adevărat reper pentru întreaga comunitate. Garanția acestui fapt se datora modului în care preoteasa se ocupa de familie. Ea strângea în jurul ei întreaga comunitate de femei, acel comitet parohial împreună cu care deslușea multe din tainele țesutului, a gastronomiei, sau a lucrului manual. Toate aceste aspecte o responsabilizau pe întâia doamnă a satului să devină o adevărată chivernisitoare a tradiției strămoșești. Faptele prezentate se înscriu în lungul șir de învățături pe care Sfinții Părinți le-au lăsat celor ce vor să-L slujească pe Dumnezeu. Dacă preotul își trăiește cu adevărat misiunea la care a fost chemat, atunci și preoteasa este datoare să se alinieze misiunii de restaurare a valorilor între credincioși. În acest sens, spiritul efervescent și noblețea caracterului preotesei puteau juca un rol decisiv. Prin duiosia vorbei și prin tandrețea gestului, ea putea permanentiza în comunitate principiul binelui comun. Din seva Adevărului propovăduit în duminici și sărbători, ea extrăgea elementele fundamentale ce puteau transforma printr-o atingere sufletul necredincioșilor. Prin împreună sa slujire alături de preot contribuia în mod direct la afirmarea și confirmarea identității de neam a poporului român.

Vremurile trecute au demonstrat că slujirea pe care o exercita un cleric nu se îndrepta doar spre „arderea de tot” pe care comunitatea o aducea ca semn al slavei adresate lui Dumnezeu, ci ea se îndrepta și spre om, pentru ca acesta să înțeleagă datoria pe care o are

⁴ *Ibidem*, p. 99.

în raport cu divinitatea. Din nefericire, nu mulți au înțeles acest rol desăvârșitor pe care preotul și familia acestuia l-au avut, iar acest fapt a însemnat ieșirea de sub egida valorilor tradiționale și alterarea treptată a identității românești. Neîncrederea oamenilor în cuvântul ziditor de suflet, în capacitatea rezonatoare a faptei preotului a contribuit la destabilizarea rolului acestuia și, implicit, la un întreg șir de suferințe. În lunga sa serie de piedici cu care preotul se confrunta, se afla și discrepanța dintre el și învățătorul satului. De cele mai multe ori, acestuia din urmă i se acorda mai mult credit decât preotului, deoarece era considerat mult mai pregătit, având un orizont de gândire mult mai larg. Un astfel de personaj trebuia să aducă în comunitatea în care era repartizat o gură de aer proaspăt, fiindcă el era cel care-i învăța, atât pe școlari, cât și pe cei adulți elementele noi ale științei universale. Ruptura dintre preot și învățător apărea cel mai frecvent pe fondul educației religioase ce se predă în școli. Deși experiența preotului și studiul aprofundat al învățăturilor de credință erau net superioare cunoștințelor învățătorului, orele de religie erau predate de către învățător. Elementul negativ al acestei situații era întărit de crezul diferit al învățătorului care în timpul orelor de curs, făcea prozelitism. Așadar, ceea ce trebuia să fie o împreună lucrare, s-a transformat într-o ruptură, căreia țăranul român i-a acordat atenție doar în momentul în care a conștientizat că din viața sa au dispărut elementele primordiale ale tradiției strămoșești.

Biserica de lemn din Susani, Călinești; foto: Florin Avram

Faza incipientă a prozelitismului a condus la apariția contradicțiilor între membrii comunităților sătești, cu atât mai mult cu cât, în vremea stăpânirii țării de imperii cu o înclinație religioasă diferită, mulți țărani s-au alipit de aceste practici pentru a scăpa de sub jugul greutăților. Acest context a favorizat destabilizarea identității de neam, a spiritului și a mândriei pe care preotul o trezise în sufletul credincioșilor lui.

Se poate observa, așadar, că structura satului românesc a fost mereu supusă transformărilor, iar cel ce trebuia să cuprindă în idealul preoției sale întreg idealul etnic al poporului român a fost agasat de inflexiunile gândirii politicii moderne care l-au scos din zona sfințeniei în care era ancorat. Dacă oarecând identitatea rurală s-a fundamentat pe latura endogenă – cu rădăcinile în cultură, dar și pe latura exogenă - ce urmărea dezvoltarea economică⁵, azi, satul românesc pare desprins dintr-o altă filă de poveste, pe care istoricii nu o preconizaseră niciodată. Termenul de *țăran* este înlocuit cu sintagma *producător agricol*. Tradițiile și obiceiurile sătești sunt încrustate în caietele de sarcină a unor instituții abilitate să păstreze în mod formal ceea ce reprezentau oarecând trăirea și credința autentică. Mirosul plin de tihnă al vetrei satului s-a transformat într-un aer industrial. Între vecini au răsărit garduri menite să delimiteze proprietățile, iar cărările s-au acoperit de iarbă și muri. Casele s-au pricopsit cu zugrăveli decorative, porțile de lemn au fost înlocuite cu unele moderne, în așa fel, încât să nu mai faciliteze șederea pe banca din fața lor.

Europa și-a pus amprenta într-un mod nechibzuit peste viața satului românesc, iar urma pe care a lăsat-o îi determină pe adevărații trăitori ai frumosului să chivernisească cu sfințenie acele zone care încă nu au fost afectate de aerul postmodernist. Faptele acestea demonstrează că lupta românului pentru păstrarea identității sale nu a încetat. El trebuie să rămână mereu în gardă, atent și vigilent la tot ceea ce propune contemporaneitatea. Cu orice risc, el dorește să se numească în continuare țăran, să aibă chipul roșu de sănătate, inima plină de tihnă și sufletul acoperit de credință. El caută acel fuior al timpului când poate îndrăzni să ceară socoteală societății în care trăiește, arătându-i în fel și chip că adevărata fericire a vieții nu constă în venerarea cenușii, ci în transmiterea focului. Ceea ce trăiește omul astăzi face parte dintr-un lung șir de lecții pe care divinitatea, societatea, timpul sau chiar el le oferă, pentru a înțelege cu adevărat că identitatea sa nu este altceva decât darul pe Dumnezeu i l-a dat. Judecata la care va fi supus va ține cont de modul în care a păstrat acest dar, de felul în care l-a înmulțit și de maniera în care l-a transmis generațiilor viitoare.

În aceste vremuri de contrabalansare, singura speranță stă în mâna preoțimii. Ea trebuie, prin propria-i purtare, să animeze întreaga suflare spre căutarea valorilor. În chipul blând al preotului, omul trebuie să identifice elementele definiției ale naturii sale: chipul și asemănarea cu Dumnezeu. Aprofundarea acestora va asigura noua generație de tineri că sfințenia poporului român nu este pe deplin pierdută. Misiunea preoților de azi poate fi considerată un bumerang al timpului istoric. În vremurile trecute, preoții aveau datoria de a-i învăța pe oamenii simpli dogme și norme de credință autentică. Azi, în areopagul cunoașterii și al științei, preoții caută să-i învețe pe credincioșii parohiilor lor cum să

⁵ Societatea de istorie și etnologie agrară – filiala Bacău, *Satul Românesc în contextul european*, Onești, Editura Magic Print, 2007, p. 354-355.

dobândească înțelepciunea, simplitatea și bună-cuviința vremurilor trecute. Faptele acestea se înscriu în procesul venirii în sine a omului, după chipul fiului rătăcitor din Evanghelie.

Abundența vicisitudinilor și incoerența realității îl vor vădi pe om ca unul care trebuie să echilibreze în balanța vieții sale cele trei lumi: a trecutului, prezentului și viitorului. Din acest motiv, în calitate sa de păstor, preotul se va arăta ca un bun mijlocitor al sensului pe care omul vrea să-l dea vieții sale. Tactul pastoral și vrednicia lucrării misionare a clerului dreptcredincios îl vor impulsiona pe omul contemporan pentru a căuta în adâncul ființei sale demnitatea de român. În momentul regăsirii ei, progresul lumii acesteia va fi o emanație a sfințeniei și bunătății, a dragostei și a solidarității, a înțelepciunii și a înfrânării. Toate aceste elemente subscriu ceea ce Ion Agârbiceanu rostea acum șase decenii: „satul românesc al viitorului nu va mai putea fi considerat ca un loc de exil ... Satul românesc trebuie să ajungă mediu firesc, rodnic și fericitor nu numai pentru țăran, ci și pentru intelectualul român. E nevoie să ajungem din nou la integrarea în comunitatea satului a intelectualilor care au câmpul de activitate în mediul rural, așa cum a fost în trecut nu prea îndepărtat, ajungând la acea familie ideală: sat și conducător în primul rând; sat și preot în care s-au plămădit și au crescut atâtea din însușirile bune, sănătoase ale rasei noastre din trecut”⁶.

Bibliografie

AGÂRBICEANU 1942 – Ion Agârbiceanu, *Preotul și familia preoțească: rolul etnic în satul românesc*, Editura Secției Biopolitice a Astei și a Institutului de Igiena Biopolitică, Sibiu, 1942.

BIBLIA sau **SFÂNTA SCRIPTURĂ**, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2001.

SOCIETATEA DE ISTORIE ȘI ETNOLOGIE AGRARĂ – FILIALA BACĂU, *Satul Românesc în contextul european*, Editura Magic Print, Onești, 2007.

⁶ *Ibidem*, p. 12-13.